

11-А КОНФЕРЕНЦІЯ НТШ В КАНАДІ 2025: ЧЛЕНИ НТШ В НАУЦІ - «УКРАЇНА І СВІТ»

Mar 2, 2026 | Featured, Arts & Culture

Учасники 11-ї Конференції НТШ в Канаді

Уляна Плавущак Підзамецька. Торонто. 11-а Конференція НТШ в Канаді членів НТШ в науці на тему «Україна і світ» відбулася з великим успіхом упродовж двох днів, в п'ятницю, 5-го грудня

дистанційно та очно в суботу, 6-го грудня, 2025 р. в конференц-залі Олд Милл, Торонто.

Конференція зібрала 15 українських науковців-членів НТШ з Канади, США, Європи та України, які представили широкий діяпазон наукових галузей і сучасних досліджень в українській та англійській мовах.

Відкривали і закривали конференційні сесії та представляли модераторів голова Дирекції НТШ в Канаді, д-рка Даґмара Турчин Дувірак і голова організаційного комітету конференції, мґр-ня Уляна Пасічник. Функції модератора в п`ятницю розділили (зранку) проф. д-рка Мар`яна Бурак (запрошена професорка Торонтського університету, академічна директорка Школи української мови та культури Українського католицького університету) і пополудні д-рка Уляна Плавушак Підзамецька (д-рка педагогічних наук, асоційована дослідниця Лабораторії освітньої інформатики Технологічного університету Онтаріо). В суботу ці функції розділили (зранку) мґр-ня Марта Горбань (мґр-ня з порівняльного літературознавства, викладачка французької мови, літератури та літературної критики, довголітня редакторка англійськомовних наукових видань редакції КІУС) і пополудні проф. д-рка Марта Дичок (доцентка Кафедри історії та політології Західного університету, Онтаріо, наукова співробітниця Школи ґлобальних відносин імені Мунка Торонтського університету та ад'юнкт-професорка Національного університету «Києво-Могилянська академія»).

Виступи та дискусія після них були надзвичайно різними та цікавими і спонукували до дальших роздумів на теми порушені доповідачами. (Щоб могли повністю насолодитися програмою конференції, запрошуємо послухати відеозаписи кожного дня, які знаходяться за наступним посиланням: <https://ntsh.ca/конференція/>).

Далі наведено короткий виклад доповідей, представлених на конференції:

П`ятниця, 5-го грудня

Проф. д-рка Оля Гнатюк (проф. ем. Варшавського університету, професорка Києво-Могилянської академії) – «До українського питання в міжвоєнному періоді: діяльність Українського Бюро в Лондоні в дзеркалі колекцій В. Ю. Кисілевського в Канаді і Великобританії».

Виступ професорки Олі Гнатюк у межах масштабного наукового проекту «Україна — Європа» був присвячений діяльності Українського бюро в Лондоні у міжвоєнний період. Спираючись на архіви Канади та Великої Британії, дослідниця висвітлила ролю засновників установи, подружжя Якова й Сюзен Макогонів, та її директора, Володимира Кисілевського (видатного члена НТШ, фундатора канадської славістики та активного консолідатора української діаспори), у просуванні

українського питання на міжнародній арені. Доповідка спростувала тезу про маргіальність цієї теми, показавши, як бюро в центрі Лондона залучало до співпраці впливових британських політиків і журналістів (зокрема Гарета Джонса) та ефективно протидіяло радянській дезінформації щодо Голодомору. Робота установи стала прикладом послідовної адвокації української державности та пошуку підтримки серед демократичних країн Заходу.

Д-рка Лада Цимбала (кандидатка мистецтвознавства, доцентка Кафедри історії і теорії мистецтва, Львівська національна академія мистецтв) – «Дослідження творчості Вадима Доброліжа в канадському культурному дискурсі: зреалізовані проєкти—актуальні виклики».

Виступ висвітлив життєвий і творчий шлях Вадима Доброліжа — видатного українсько-канадського митця, чия біографія пролягла від роботи на кіностудії Довженка до еміграції в Канаду у 1948 році. Дослідниця наголосила на універсальності таланту майстра, який поєднував українську національну ідею з північно-американським контекстом у сакральному живописі, сценографії та дизайні. Особливу увагу було приділено його діяльності в Едмонтоні (муралам, вітринам відомої компанії «Гадсон Бей», театральним декораціям, громадським інтер'єрам та організаційним дизайнам, співпраці з часописом «Промінь», оздобленню українських храмів) та зокрема іконостасу собору Святого Івана, що став Доброліжа творчою «лебединою піснею». На завершення було презентовано результати мультимедійної виставки й нового каталогу творів, а також окреслено перспективи подальшого вивчення та систематизації графічної й театральної спадщини художника.

Д-рка Ольга Хомета (доцентка Кафедри слов'янських мов і літератур, університет Іллінойсу в Урбана-Шампейн, спеціалізується на радянських і пострадянських дослідженнях з акцентом на Україні) – «Бароккові відлуння в українському модернізмі: символізм Григорія Сковороди у ранній поезії Павла Тичини».

Виступ др-ки Хомети був присвячений книжці, яку вона зараз готує. Авторка пояснила, що після Першої світової війни, український модернізм (футуризм, символізм) став інструментом творення незалежної ідентичности, проте цей розквіт був жорстоко перерваний «Розстріляним відродженням», Голодомором та подальшою радянською політикою апропріації й нищення архівів. Сьогодні др-ка Хомета працює над ревізійним проєктом «Стирання українського модернізму в Радянському Союзі», мета якого — відновити місце України у світовому модерністському контексті. Дослідниця наголосила, що український модернізм відрізнявся від інших європейських модернізмів тим, що він був пов'язаний з ідеями, з намаганнями культурної еліти модернізувати українську культуру і створити державу. Попри ризики, пов'язані з війною, авторка проводить архівні розвідки, фокусуючись на постатях Павла Тичини, Миколи Бажана та

Михайла Семенка, як прикладів опору імперському пануванню через зв'язок із барокковою традицією. Дослідниця розповіла про важливі знахідки в архівах Тичини, зокрема том вибраних праць Григорія Сковороди, де на полях його сторін Тичина залишив нотатки і малюнки, які пояснюють розвиток його ранньої творчості.

Проф. д-рка Таїсія Ківшар (докторка історичних наук, професорка-емерит, заслужена працівниця культури України) – «Д-р Михайло Марунчак, як фундатор канадського українського книгознавства».

Проф. Ківшар розповіла про вагомий вклад д-ра Михайла Марунчака — історика, педагога, редактора, бібліографа, відомого громадсько-політичного діяча, дійсного члена НТШ в Канаді та Української Вільної Академії, чий доробок із близько 400 праць заклав підвалини канадсько-українського книгознавства. У своїх ключових студіях, зокрема багатотомній «Історії українців Канади», праці про пресу й друк піонерської доби та бібліографічному довіднику, він уперше систематизував джерельну базу, біографії видавців та хронологію становлення галузі. Він класифікував перші видавничі осередки (як-от Канадську північно-західну видавничу спілку), висвітлив роль педагогічної інтелігенції, як рушія видавничої справи, а також типологізував книжкові видання за жанрами, тиражами та оформленням. Своїми працями Марунчак довів, що саме піонерська доба сформувала інформаційно-культурне середовище, яке стало фундаментом для збереження національної ідентичності та розвитку української науки про книгу. Проф. Ківшар висловила думку, що дослідження Марунчака обґрунтовують виокремлення канадської української бібліології, як галузі, що охоплює історію книговидання діаспори поза географічними та часовими рамками.

Маргарита Пугаченко (студентка 4 курсу аспірантури Київського столичного університету ім. Бориса Грінченка за напрямком декоративне мистецтвознавство) – «Еволюція скляних прикрас на українських теренах: від античності до сьогодення».

Пані Пугаченко розповіла про своє найновіше дослідження, яке базується на аналізі 40 музейних колекцій з України та закордону (Польща, Литва, Канада, Італія, Чехія) і простежує еволюцію скляних прикрас від неоліту й античних Пантікапея та Херсонесу до Київської Русі й сучасності. Дослідниця акцентувала на складнощах датування крихкого скла та загрозах збереженню пам'яток, зокрема через втрату доступу до експонатів у Севастополі. Описала розмаїття технік — від античних намистин (із «вічками», з емалі та з зі скла з металом, фаянсом і камінням) та давньоруських браслетів до венеційських та муранських впливів, локального стилю «Лемпворк», а також унікальних «лусок» часів Голодомору. Огляд завершився аналізом сучасного стану промислу: попри обмеженість профільної освіти, до повномасштабного

вторгнення в Україні працювало близько 20 провідних майстрів (переважно у Львові та Києві), які продовжують традиції через власні авторські технології.

Проф. д-р Томас Приймак (Thomas Prymak) – відомий історик, доктор філософії з історії та старший науковий співробітник/дослідник Кафедри українознавства в департаментах історії й політології Торонтського університету: «Of Beetles and Buzzing: Reflections on Nikita Khrushchev's Surname» [«Про жуків і дзижчання: роздуми про прізвище Нікіти Хрущова»].

У виступі проф. Приймака, Нікіта Хрущов постав, як парадоксальна постать холодної війни: малоосвічений політик, який піднявся з українського регіонального рівня до лідера СРСР, випередивши Берію. Його правління було позначене, як знаковими подіями (турне по США, Кубинська криза, стукіт черевиком в ООН), так і суперечливими наслідками: від передачі Криму, засудження Сталіна й космічних тріумфів до жорсткого придушення повстань у Польщі й Угорщині та аграрних провалів, що змусили закуповувати канадську пшеницю. Окрему увагу було приділено Приймаком лінгвістичному аналізу прізвища Хрущова, яке походить від слов'янського «хрущ» (жук) і має глибоке українське коріння. Спираючись на словники, народні вірші, спогади іммігрантів та неоднозначність щодо місця народження (Хрущов народився поблизу російсько-українського кордону), автор досліджує, чи могли значення імени — від скромної комахи до символізму копання гною в Єгипті — вплинути на сприйняття Хрущова або навіть на його характер. Проф. Приймак зробив висновок, що такий зв'язок є радше цікавою лінгвістичною розвідкою, ніж визначальним фактором формування складної натури Хрущова.

Д-рка Ольга Зайцева-Герц (Olga Zaitseva-Herz) – пост-докторська наукова співробітниця в Центрі фольклору ім. Кулів, університет Альберти, Едмонтон: «Resilience in Sound: How Ukrainian Music Confronts War Across Borders» [«Звукова стійкість: як українська музика протистоїть війні за межами кордонів»].

У своїй презентації, дослідниця проаналізувала як, після повномасштабного вторгнення 2022 року, українські музиканти та діяспора перетворили музику на багатогранний інструмент опору, що постійно еволюціонує. Через цифрові платформи (Фейсбук, Телеграм, Інстаграм, ЮТюб) популярні пісні протидіють дезінформації, транслюють політичні меседжі та підкреслюють циклічність боротьби проти імперіялізму. На прикладі детальних кейсів, в тому числі вірусного відео Андрія Хливнюка (українського музиканта, вокаліста, автора текстів гурту Бумбокс та військового), доповідачка проілюструвала роль музики у зборі коштів і міжнародній солідарності, а також виокремила специфічні мелодійні елементи, що стали звуковими маркерами війни. Здатність пісень викривати пропаганду та функціонувати як «культурні троянські коні»

підтверджує головну тезу авторки: українська музика сьогодні діє одночасно, як культурна дипломатія, політична комунікація, історичне свідчення та об'єднавча сила, що долає кордони.

-

субота, 6-го грудня

Проф. д-рка Алла Недашківська (професорка слов'янського прикладного мовознавства на Відділі сучасних мов та культурології Альбертського університету, Голова Осередку НТШ в Едмонтоні) – «Мовний активізм у лінгвістичному ландшафті України під час війни».

Проф. Недашківська проаналізувала, як повномасштабне російське вторгнення трансформувало мовний ландшафт України: плакати, мурали, упаковки й інші публічні тексти (включно з неперманентними текстами, як напр., наліпки, футболки, брендові продукти, меню, банківські картки) стали не лише інформаційними чи декоративними, а ефективними інструментами мовного активізму (який має глибоке коріння в українському народі) й перформативними акціями спротиву (т. зв. «активізм через мову») та ідентичності. Мова у воєнних обставинах стає засобом ідеологічного впливу, вираженням горя, гумору, непокори чи національної гордості. Авторка пояснила, що українська мова посилює єдність, мобілізує і піднімає моральний дух, де російська часто використовується, як риторичний засіб приниження ворога, а англійська — для звернення до міжнародної аудиторії. Професорка додала, що аналіз 104 візуальних текстів показує, що мова у воєнний час функціонує водночас, як політичний, емоційний і семіотичний ресурс для конструювання національної свідомості, дистанціювання ворога та зцілення і підтримки стійкості суспільства.

Д-рка Оксана Винницька-Юсипович (асистентка Кафедри початкової та дошкільної освіти, Факультет педагогічної освіти, Львівський національний університет ім. Івана Франка, Почесний консул Канади в Україні) – «Навчання у школах України в умовах воєнного стану (2022–2025)».

Виступ д-рки Винницької-Юсипович був присвячений трансформації української шкільної освіти в умовах воєнного стану (2022-2025), починаючи з евакуації канадських представництв та використання львівських шкіл, як прихистків для внутрішньо переміщених осіб на початку повномасштабного вторгнення. Попри попередні карантинні обмеження через коронавірус, у червні 2022 року було прийнято рішення про повернення до очного навчання, що вимагало подолання низки викликів: розселення переселенців до модульних містечок, переконання громадськості у безпеці та облаштування укриттів сучасними комунікаціями. Сучасний освітній процес у Львові адаптувався до реалій війни через впровадження чотирьох ключових заходів —

щоденної загальнонаціональної хвилини мовчання, проведення занять в укриттях, обов'язкових прогулянок на свіжому повітрі та присутності офіцерів освітньої безпеки у школах. На основі аналізу численних міжнародних звітів та за підтримки уряду Канади, авторка підкреслила стійкість української системи освіти та наголосила на важливості вивчення українського досвіду подолання криз для світової спільноти.

Проф. д-рка Мар`яна Бурак (запрошена професорка Торонтського університету, академічна директорка Школи української мови та культури Українського католицького університету) – «Українська мова як іноземна (УМІ) в умовах війни: виклики, які породжують можливості».

У своїй доповіді Проф. Бурак проаналізувала трансформацію сфери української мови як іноземної (УМІ) в умовах війни, спираючись на багаторічний досвід Школи української мови та культури УКУ та провідних університетів світу. Повномасштабне вторгнення стало каталізатором стрімкого зростання ґлобального інтересу до української мови через мотиви солідарности, професійні потреби та прагнення відмежуватися від російської мови, що суттєво змінило профіль студентів у бік збільшення частки неукраїнців та осіб старшого віку. У відповідь на нові виклики, включаючи масову міграцію та потребу в психологічній підтримці, освітні інституції запровадили масштабні проєкти зі стандартизації тестування, розробку цифрових лексичних мінімумів та сертифікаційні програми для нових викладачів. Сучасна методика викладання інтегрує етичні аспекти війни через тексти та пісні захисників, перетворюючи УМІ на дієвий інструмент культурної дипломатії, що дозволяє говорити зі світом мовою правди та залучати іноземних студентів, як активних носіїв українського голосу.

Д-р Юрій Парог (кандидат історичних наук, Дніпропетровський національний університет, незалежний дослідник НТШ в Канаді) – «Концепція територіяльно-політичної сегментації».

Представлена концепція територіяльно-політичної сегментації описує процес формування національних держав етнічними групами в умовах, коли офіційні кордони не відповідають соціокультурним реаліям. Ключова ідея полягає в існуванні всередині формально єдиної країни незалежних соціально-політичних громад (НСПГ), які мають власні інститути, армії та політичні програми. Успіх розвитку таких громад залежить від політичних здобутків і прагнення до самозбереження, а для реалізації цілей використовуються методи блокування центру або «позитивної паузи». Дослідник розповів, що ця модель пояснює історичні спроби підкорення України, а також сучасну фрагментацію держав Близького Сходу — зокрема Палестини, Лівану, Сирії та Іраку, де курдський рух та інші спільноти демонструють потенціал до створення нових національних проєктів. Підсумовуючи, д-р Парог заявив, що політична нестабільність стає

каталізатором, що дозволяє розбудовувати нові утворення шляхом сегментації існуючих державних структур.

Мігр Дмитро Басмат (Dmytro Basmat) – магістр політичного менеджменту, зараз працює старшим редактором новин у виданні «Kyiv Independent» — «The Kyiv Independent: Ukraine's Voice to the World» [«Kyiv Independent: голос України в світі»].

У своєму виступі, мігр Басмат описав еволюцію та місію «Kyiv Independent», за перетворенням цього ЗМІ з агрегатора новин на цілодобову медіа організацію, де зараз працюють понад 80 журналістів з глобальною аудиторією понад 100 мільйонів читачів на рік і десятками мільйонів переглядів відеозаписів. Значна частина фінансування надходить від індивідуальних благодійників. Мігр Басмат розповів про заснування репортерами видання «Kyiv Independent» у листопаді 2021 року, як після вторгнення у лютому 2022 року воно було змушене зосередитися на висвітленні воєнного конфлікту і як згодом перейшло до ексклюзивних репортажів із передової, документальних фільмів, розслідувань та перевірки даних із відкритих джерел («OSINT») для протидії дезінформації. Також підкреслив партнерства з гуманітарними та міжнародними організаціями, використання журналістських матеріалів для забезпечення підзвітності та в юридичних процесах, заходи з налагодження зв'язків та збору коштів. На завершення висловив заклик про те, що подальші незалежні пожертви та передплати є життєво важливими для підтримки перевіреного висвітлення подій та утримання уваги світу до України.

Проф. д-рка Алла Недашківська (додатковий виступ) – представлення нового числа Західноканадського Збірника НТШ.

Проф. Недашківська офіційно представила найновіший випуск Західноканадського збірника НТШ — довготривалий проєкт осередку, заснованого 1955 року, що з 1973 року видає томи, які слугують архівом та водночас біографією української громади в Канаді; збірник пройшов шлях від друкованих томів (перші видання мали близько 750 примірників) до доступної електронної платформи (починаючи з ювілейним томом у 2020 році). Сьогоднішній випуск поєднує теми українсько-канадських студій та війни в Україні, містить історичні статті, портрети та огляди громадських програм, має вже понад 17,000 цифрових завантажень, перебуває на фінальних стадіях редагування з плянковою публікацією в 2026 р. і готуються майбутні томи (зокрема про видатних діячів української науки в Канаді), дякуючи підтримці численним організаціям. Проф. Недашківська завершила представлення нового збірника запрошенням нових авторів долучатися до майбутніх томів.

Проф. д-р Юрій Мончак (науковий директор Центру молекулярної патології при Центрі здоров'я університету МакГілл, професор медицини на університеті МакГілл та на Монреальському університеті) – «Кріспер, ГМО, Лулу і Нана: прекрасний новий світ».

Проф. Мончак розглянув еволюцію та методи створення генетично модифікованих організмів (ГМО), порівнюючи багатовікову традиційну селекцію тварин із сучасними лабораторними методами генетичної інженерії. Автор детально описав механізми маніпуляцій з генами (вставки та видалення трансгенів) і ключові історичні етапи: від перших дослідів з бактеріями «E. Coli» у 1970-х роках до створення трансгенних мишей та відкриття методу гомологічної рекомбінації, відзначеного Нобелівською премією. Сьогодні ГМО мають широке практичне застосування в сільському господарстві для підвищення врожайності й стійкості рослин до шкідників, а також у тваринництві для прискорення росту видів, як-от атлантичного лосося. Проф. Мончак пояснив, що попри відсутність прямих доказів шкоди для здоров'я людини за останні 20 років, основними ризиками вважаються посилення алергічних реакцій та потенційне порушення екологічного балансу в разі неконтрольованого потрапляння модифікованих організмів у дику природу.

Д-рка Ганна Протасова (кандидатка філологічних наук (Україна), докторантка (університет західного Онтаріо, Канада) – «Християнська аксіологія в есеїстиці та прозі Віктора Петрова-Домонтовича 1940-х років».

У своїй доповіді д-рка Протасова проаналізувала релігійну проблематику в есеїстиці та прозі Віктора Петрова-Домонтовича 1940-х років (зокрема «Апостоли» та «Без Ґрунту»), створених у складний період еміґрації, «комплексу уцілілого» та активності МУРу. Звернення авторки до релігії було зумовлене пошуком духовного абсолюту, біографією Домонтовича (син священника) та прагненням до діалогу з європейською думкою. Авторка пояснила, що в своїх статтях Петров-Домонтович розглядає нацизм як режим, що заперечив цінність особистості, опосередковано критикуючи через це і радянську систему. Спираючись на концепцію «деприватизації релігії» Хосе Казанови та ідеї «інтегрального гуманізму» Жака Марітена, письменник обґрунтовує необхідність синтезу християнських цінностей і політики для побудови гуманістичного суспільства у повоєнному світі.

Д-рка Галина Костюк (кандидат філологічних наук, вчителька школи Святого Йосафата при Торонтській шкільній католицькій раді) – «Переосмислення емоційних концептів в умовах несвободи у поезії Ярослава Лесіва».

У цьому виступі, дослідниця розглянула долю та творчість українського поета, дисидента і священника Ярослава Лесіва в умовах радянської неволі. Авторка проаналізувала емоційні

концепти його творів, де символи калини чи козацької церкви слугували засобами підтримки духовного зв'язку з родиною попри жорстку цензуру. Окремо підкреслила використання російської мови радянським режимом, як знаряддя психологічних тортур для обмеження спілкування в'язнів із близькими та уповільнення їхнього листування. Також висвітлено шлях Лесіва до священства, його внесок у відродження греко-католицької церкви та трагічну загибель у підлаштованій аварії невдовзі після виходу на волю. Наприкінці доповідачка наголосила на необхідності подальшого дослідження творчої спадщини цієї гідної постаті.

Глибока подяка належить усім членам оргкомітету конференції, а також спонсорам Фундації «Будучність» за довголітню та щедрю підтримку імпрез НТШ-К; Українській Кредитовій Спілці Лимитед та пані Христині Стоділці-Цурковській за їхні щедрі пожертви на цю конференцію; та медіа-спонсорам КУК Торонто (календар імпрез), Радіопрограма «Пісня України», Радіопрограма «Поступ», Телемережа «Контакт», Телепрограма «Форум» і часописи Новий Шлях Українські Вісті та МІСТ.

Ласкаво запрошуємо українську громадськість відвідати вебсайт НТШ-К за дальшою інформацією: www.ntsh.ca

